

дарських підприємств щодо вибору методів списання вартості виробних запасів; узгодженість та однозначність законодавчих актів; належна система підготовки кадрів; чітка організація документування господарських операцій, складання фінансової звітності; запровадження єдиних вимог щодо ведення бухгалтерського обліку у паперовій та комп'ютеризованій формах.

Бібліографічний список

1. Єршова Н. Ю. Якість облікової інформації: методичний підхід до оцінювання. — // Актуальні проблеми економіки. — 2014. — № 8 (158). — С. 368-374. — <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/18651>
2. Іщенко Я.П., Пришляк Н.В. Якість бухгалтерського обліку як складова ефективної діяльності підприємств. / Збір.наук.праць ВНАУ. — ВНАУ, 2011. — № 1. — <http://repository.vsau.org/getfile/6353.pdf>
3. Концептуальна основа фінансової звітності. — РМСБО, 2010. — http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_009
4. Корягін М.В., Куцик П.О. Якість, як характеристика облікової інформаційної системи та її складових. — http://pidruchniki.com/68789/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/yakist_harakteristika_oblikovoyi_informatsiynoyi_sistemi_skladovih
5. Методика оцінки ефективності організації бухгалтерського обліку на сільськогосподарському підприємстві. Жук В.М., Бездушна Ю.С., Коробова Н.М., Мазур В.П., Жук Н.Л. — ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААНУ, ФАБФУ. — http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/SocGum/Oif_apk/2010_3/met_rec.pdf
6. Проданчук М.А. Продукт бухгалтерського обліку у системі прийняття управлінських рішень. — ЕНФВ «Ефективна економіка» ДДАЕУ, 2014. — № 7. — <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3203>

УДК 657.1

Юрченко Т. В.

аспірантка (ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»)

ЗЕМЛЯ ЯК РЕСУРС І ФАКТОР СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

АНОТАЦІЯ. Досліджено сутність землі як ресурсу та основного фактору виробництва. Доведено, що даний фактор відіграє ключову роль і є основою для функціонування аграрного виробництва.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: земля, фактор виробництва, економічний ресурс, сільськогосподарське виробництво, біологічний актив.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Питанням визначення економічної сутності землі як ресурсу та фактору виробництва цікавилися і продовжують цікавитися багато вітчизняних та зарубіжних науковців. Проте, незважаючи на певні досягнення, виявлено розбіжності у трактуванні змісту даної дефініції. Визначення поняття «земля» є важливим кроком у проведенні їх досліджень у бухгалтерському обліку, оскільки необхідно правильно і однозначно трактувати цей об'єкт обліку. Також, залишається ряд спірних та недостатньо вирішених питань, які перешкоджають отриманню достовірної, доречної інформації про землю для забезпечення ефективного та раціонального її використання сільськогосподарськими підприємствами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням питання визначення економічної сутності землі цікавилися і продовжують цікавитися як вітчизняні, так і зарубіжні науковці. Так, доречно відмітити напрацювання М. Я Дем'яненка, В. М. Жука, Л. К. Сука, Г. Г. Кірейцева, П.Т.Саблука, В. Б. Моссаковського, І. В. Замули, Н. М. Малюги, О. В. Ільчак, С. М. Остапчук, Т. В. Машкова, а також праці зарубіжних вчених: Ф. Кене, А. Сміта, Д. Рікардо та багатьох інших.

Формування мети і завдання дослідження. Метою статті є дослідження сутності землі як основного ресурсу та фактора виробництва в сільському господарстві.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. «Класичними» факторами виробництва є земля, праця, капітал та підприємницькі здібності. Останнім часом науковці виділяють ще один фактор — інформаційний ресурс. Економічний розвиток кожної країни світу ґрунтується на використанні саме цих факторів.

Проте, варто зазначити, що в сільському господарстві найважливішим, незамінним фактором виробництва є земля. І саме в цьому полягає суттєва відмінність аграрного сектору економіки від інших галузей національного господарства.

Вагомий внесок у розуміння сутності землі як фактору виробництва зробив англійський вчений В. Петті. Він приділяв значну увагу питанням ренти та ціни землі. Так на думку В. Петті, земельна рента — це залишок продукту, отриманий після вирахування витрат на насіння та заробітної плати. Таким чином, він фактично звів ренту до прибутку. Він вважав, що земельна рента створюється працею людей, а не землею [4, с. 17]. Крилатий вислів Петті «Праця — є батьком багатства, а земля — його мати».

З проблемою ренти була пов'язана і проблема ціни землі. Оскільки земля не є результатом праці, то вона не може мати вартості і ціни. Однак, Петті розглядає землю як фактор, який створює вартість. Ціна землі — це капіталізована земельна рента, тобто сума річних рент за певну кількість років, а саме за 21 рік, що є періодом одночасного життя трьох поколінь, який починається тоді, коли фермеру, що орендує землю 50 років, його синові — 28 років, а онукові — 7 років.

Отже, як бачимо, на думку вченого, основними факторами виробництва, які беруть участь у виробництві продукції, створені багатства є земля та праця.

Питання землі як економічного ресурсу було важливим для школи фізіократів. Так, Ф. Кене, як засновник даної школи, вважає, що джерелом багатства нації є сільськогосподарське землекористування, яке виробляє матеріальні блага. Сільське господарство створює так званий «чистий продукт». «Чистий продукт» у нього — це надлишок продукції, одержаний у сільському господарстві, над витратами виробництва [6]. Фактично, він звів чистий продукт до додаткового, а останній розглядав як земельну ренту.

Слід звернути увагу, що багатьох науковців цікавило питання чи потрібно включати землю до факторів виробництва. Так, представники класичної політичної економії, зокрема А. Сміт, Д. Рікардо, Ж. Б. Сей розглядали землю як фактор виробництва. Проте, Дж. Б. Кларк виокремлював лише два фактори виробництва: працю та капітал. Землю він розглядав як різновид капіталу.

Також, варто зауважити, що у працях учених неокласичної та неокейнсіанської шкіл (Р. Харрода, В. Леонтьєва, П. Самуельсона) земля як фактор виробництва розглядається складовою капіталу.

Таким чином, англійська класична школа розглядала землю як окремий фактор виробництва, французька класична школа отожднювала землю з капіталом, а неокласики дотримувалися думки, що «земля — составная часть капитала» [2, с. 21].

Більшість сучасних науковців погоджуються, що земля є засобом виробництва, зокрема в сільському господарстві або фактором виробництва. Так, М. М. Федоров [4, с. 25] розглядає землю як фактор виробництва, що перебуває в економічному обороті. В. Д. Базилевич [1] з точки зору економічної теорії розглядає землю як фактор виробництва, який окрім самої землі охоплює інші природні ресурси. В. К. Месяц, С. І. Юрій, А. М. Прохоров відносять землю до засобів виробництва.

Деякі науковці розглядають землю як ресурс, який використовується для виробництва сільськогосподарської продукції або ро-

зміщення будівель, будівництва доріг. Г. Г. Кірейцев [4, с. 25] розглядає землю як специфічний біологічний актив та визначив її об'єктом бухгалтерського обліку. І. В. Замула вважає, що відповідно до положень фізичної економії, еколого-економічної парадигми та концепції стійкого розвитку потрібно до складу біологічних активів включити земельні угіддя [3, с. 200].

О. В. Богданюк під біологічними активами розуміє природні ресурси, які використовуються в сільському господарстві, контролюються підприємством, здатні до біологічної трансформації, результатом якої є отримання додаткових біологічних активів та біологічно повноцінної, екологічно безпечної продукції [8, с. 130].

Бондур Т. О, Вовчук Т. І. до біологічних активів відносять землі сільськогосподарського призначення, рослини, тварини, які в процесі біологічних перетворень здатні продукувати додаткові біологічні активи та/ або продукцію.

Ми погоджуємося з думками науковців і вважаємо, що земля є особливим видом біологічних активів в сільському господарстві, оскільки відповідає критеріям визначення біологічних активів передбачених П(С)БО 30 «Біологічні активи», а саме: вона контролюється підприємством, дає сільськогосподарську продукцію та/або додаткові біологічні активи, вартість може бути достовірно визначена, а також може приносити економічні вигоди (наприклад, земельну ренту).

На підставі проведеного термінологічного аналізу інформації в фахових наукових джерелах щодо змісту поняття земля, ми дійшли висновку, що, земля — це природний фактор виробництва та особливий вид біологічного активу, який під час виробництва продукції не витрачається, але без якого процес виробництва продукції рослинництва та тваринництва є неможливим.

Поняття земля як фактор виробництва має широке значення. Воно охоплює ґрунтовий покрив як для сільськогосподарських так й інших цілей, річки, озера, моря, океани, підземні води, ліси, корисні копалини, кліматичні умови.

В сільському господарстві земля є територією, по якій розміщуються робоча сила, машини, засоби транспорту, тварини, місце, де розміщуються будівлі, споруди, посіви, утримується худоба, вироблена продукція тощо.

Земля використовується в різних сферах діяльності людства, але найбільш повно та багатосторонньо вона використовується в сільськогосподарському виробництві. Також, доречно акцентувати увагу, що ефективність ведення сільського господарства залежить в першу чергу від наявності, площі та якості земель.

Земля є одним із найважливіших економічних ресурсів, який використовується для виробництва сільськогосподарської продукції. Взагалі, під дефініцією економічний ресурс слід розуміти сукупність потенційних ресурсів, які використовуються в господарській діяльності суб'єкта господарювання для виробництва, обміну, розподілу та споживання матеріальних та духовних благ, а також задоволення потреб населення.

Поняття земля як фактора виробництва необхідно виокремлювати від поняття ресурс. Оскільки від поняттям земельний ресурс мається на увазі потенційний фактор виробництва. А фактор виробництва є ресурсом залученим у процес виробництва, до того моменту як природні об'єкти були включені у виробництво як природні ресурси: ґрунти, лісові ресурси, водні ресурси, корисні копалини.

Земля має ряд особливостей, які істотно відрізняють її від інших факторів виробництва. Зокрема, можемо виділити наступні основні характеристики землі:

- безкоштовний дар природи, який створено без людських зусиль;
- кількість землі обмежена;
- землю не можливо перемістити в просторі;
- землю не можливо створити шляхом виробництва;
- земля має необмежений строк користування;
- неможливість замінити землю іншим засобом виробництва;
- земля в сільському господарстві є одночасно засобом і предметом праці і просторовим базисом для розміщення виробництва;
- земля не зношується, а в процесі раціонального використання її якість поліпшується;
- земля як об'єкт власності приносить своїм власникам дохід у формі земельної ренти.

Таким чином, на підставі вищенаведених характеристик можемо зробити висновок, що земля є особливим планетарним ресурсом та фактором сільськогосподарського виробництва.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямку. Результатом дослідження сутності поняття «земля» як ресурсу та фактору виробництва стало не лише вивчення даного питання, а й надання автором власного визначення економічної сутності терміна. Водночас, доведено, що земля є біологічним активом та матеріальним фундаментом організації виробничого процесу в аграрній сфері, а, отже, виступає одним із найважливіших факторів виробництва.

Бібліографічний список

1. Базилевич В. Д. Економічна теорія: політекономія: підруч. — К.: Знання. — 2006. — 631 с.
2. Вегера С. Г. Развитие методологии бухгалтерського учета земли в контексте современной теории ренты / С. Г. Вегера. — Новополюцк: ПГУ, 2011. — 464 с.
3. Замула І. В. Бухгалтерський облік екологічної діяльності у забезпеченні стійкого розвитку економіки: монографія / І. В. Замула. — Житомир: ЖДТУ, 2010. — 440 с.
4. Ільчак О. В. Бухгалтерський облік і контроль земельних ресурсів сільського господарства: дис. канд. екон. наук: 08.00.09 / Ільчак Ольга Вікторівна. — Київ, 2016. — 234 с.
5. Козлова Е. И. Теория богатства, рынка и занятости в учении У. Петти: Монография. — Воронеж: Издательство «Научная книга», 2013. — 204 с.
6. Козюк В. В. Історія економіки та економічної думки: від ранніх цивілізацій до початку ХХ ст.: навч. посіб. / за ред.: В. В. Козюк, Л. А. Радіонова. — К.: Знання, 2011. — 566 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://pidruchniki.com/1950080641126/politekonomiya/gospodarstvo_ekonomichna_dumka_starodavnoyi_greysiya.
7. Криворак А. Д. Еволюція в науковому підході до категорії земельної ренти і її вплив на відродження сільськогосподарської виробничої кооперації [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://krivorak.com/node/13>.
8. Михальська В. В. Сутність біологічних активів садівництва // В. В. Михальська / Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнічного університету. Економічні науки. — 2013. — № 3 (23). — С. 128-134.
9. Николайчук О. А. Земельная рента — реальная или ложная социальная стоимость // Академия бюджета и казначейства. Финансовый журнал. — 2011. — № 1. — С. 31-42.
10. Рафикова А. Ф. Эволюция подходов к определению земельной ренты // Вестник Челябинского государственного университета. Экономика. — 2010. — № 5 (186). — С. 60-66.